
21.02.09

**JOS VAN IMMENSEEL
& MIDORI SEILER**

—
KAMERMUZIEKZAAL - 20.00

19.15 Inleiding door Jan Christiaens

CONCERTGEBOUW

BIO'S

Jos van Immerseel studeerde piano, orgel, klavecimbel, zang en orkestdirectie. In 1973 won hij het eerste klavecimbelconcours van Parijs. Zijn ruime interesses brachten hem bij de autodidactische studie van de organologie, de retoriek en historische pianofortes. In 1987 vormde hij zijn ensemble Anima Eterna, dat zich geleidelijk ontwikkelde tot een symfonisch projectorkest, steeds met historische instrumenten. Sinds 2003 zijn Jos van Immerseel en Anima Eterna in residentie in het Concertgebouw. Als gastdirigent leidt hij o.m. de Akademie für Alte Musik Berlin, de Wiener Akademie en Musica Florea Praag. Door de jaren heen bouwde hij een unieke verzameling historische klavieren uit.

Midori Seiler studeerde viool in Salzburg, Basel, Londen en Berlijn, waar ze nu woont. Ze is sinds 1991 lid en sinds 2000 concertmeester van de Akademie für Alte Musik Berlin, waarmee ze regelmatig optreedt als soliste en vioolconcerti opnam van Telemann en Bach. Daarnaast werkte ze samen met René Jacobs en diens Concerto Vocale rond 17e-eeuwse Italiaanse opera. Het Concertgebouwpubliek kent haar als concertmeester van Anima Eterna en als kamermuziekpartner van Jos van Immerseel. Sinds ze die laatste leerde kennen in 1998, legde Seiler zich naast haar liefde voor het barokke en klassieke repertoire ook toe op de 19e-eeuwse uitvoeringspraktijk.

UITVOERDERS

JOS VAN IMMERSEEL

piano (Erard 1897)

MIDORI SEILER

viool (Eugenio Degani, Venezia, 1890)

strijkstok (Victor Fétique, begin 20e eeuw)

PROGRAMMA

Maurice Ravel (1875-1937),

Sonate in G voor viool en piano (1923-27)

- Allegretto
- Blues
- Perpetuum mobile

César Franck (1822-1890),

Intermezzo: Danse Lente (1885)

César Franck,

Prélude, choral et fugue (1884)

— Pauze —

César Franck,

Sonate in A voor viool en piano (1886)

- Allegro ben moderato
- Allegro
- Recitativo Fantasia
- Allegro poco mosso

TOK

KAMER
MUZIEK

ORCHESTRA
IN
RESIDENCE

Gezocht: Franse vioolsonates

Het duurde enige tijd eer er na de tien prachtige vioolsonates van Beethoven waardige opvolgers in zicht kwamen. Pas wanneer Robert Schumann en Johannes Brahms op het toneel verschenen, bleken er nog gewetensvolle erfgenamen van de Weense grootmeester te zijn. De twee vioolsonates van Schumann (1851) en de drie meesterlijke sonates van Brahms (1880, 1887 en 1889) breiden een mooi vervolg aan de glorieuze Duits-Oostenrijkse kamermuziektraditie. In Frankrijk zag men dit met lede ogen aan. De Franse componisten leken immers niet in staat een eigen muziekcultuur uit de grond te stampen die een tegengewicht kon vormen voor de Duits-Oostenrijkse hegemonie. Pas in 1871 werd deze impasse doorbroken, met de oprichting van de Société Nationale de Musique door Camille Saint-Saëns. Onder het motto 'ars gallica' probeerde deze concertvereniging de Franse orkest- en kamermuziek weer op de kaart te zetten, met succes overigens. In 1886 kwam het evenwel tot een openlijk conflict tussen de conservatieve voorzitter Saint-Saëns en César Franck zijn aanhang, die vonden dat de Société ook niet-Franse muziek mocht programmeren.

César Franck kreeg naam in Frankrijk toen bij in 1858 als titularis-organist werd aangesteld in de Sainte-Clotilde, waar in 1859 een nieuw Cavallé-Coll orgel werd ingespeeld. Vanaf 1871 doceerde Franck bovendien orgel aan het Parijse conservatorium. Aangezien hij toen al grote bekendheid had als componist, werd zijn orgelklas in geen tijd een trekpleister voor jong compositorisch talent als d'Indy, Chausson en Duparc. In die lessen zal Franck het nagenoeg zeker gehad hebben over de kracht van het cyclische

principe. Dit betekent dat de verschillende bewegingen van een compositie tot een hechte eenheid worden samengesmeed door thematische verbanden te leggen tussen die bewegingen. Voorbeelden hiervan zijn reeds te vinden bij Beethoven, Mendelssohn en Schubert; in Frankrijk was het echter een vrij nieuwe gedachte. Franck paste dit principe op schitterende wijze toe in zijn *Vioolsonate* (1886). Het basismotief bestaat uit een eenvoudig tertsinterval, dat in de vier bewegingen van deze sonate in steeds wisselende gedaantes optreedt. Een mooi voorbeeld van deze manier van werken is de hoorbare verwantschap tussen het hoofdthema uit het openings- en het slotdeel van deze sonate. In de derde beweging, waar Franck zich losrukt van alle vormelijke conventies en zijn fantasie de vrije loop laat, is de tertsstrucuur eerder onderhuids aanwezig. De tweede beweging is een en al passie, onrust en tragiek, minder duidelijk maar daarom niet minder stevig gefundeerd op het tertsinterval. De nerveuze figuraties waarmee de piano dit deel inzet, vertonen een grote gelijkenis met de openingsmaten van *Prélude, Choral et Fugue* (1884), een werk voor piano solo-piano. Met deze compositie vond Franck als het ware de pianosonate opnieuw uit, onder de vorm van een triptiek waarvan de delen weliswaar duidelijk onderscheiden zijn, maar toch een sterke muzikale verwantschap vertonen. Deze interne kruisverwijzingen zijn het duidelijkst hoorbaar in de slotmaten van de derde sectie (*Fugue*). Daar combineert Franck op grandioze wijze maar liefst drie verschillende muzikale lagen: het patroon van de *Prélude* (1), het thema van het *Choral* (2), beide te horen in de rechterhand, en het thema van de *Fugue* (3) in de linkerhand. Opmerkelijk is verder de typische mu-

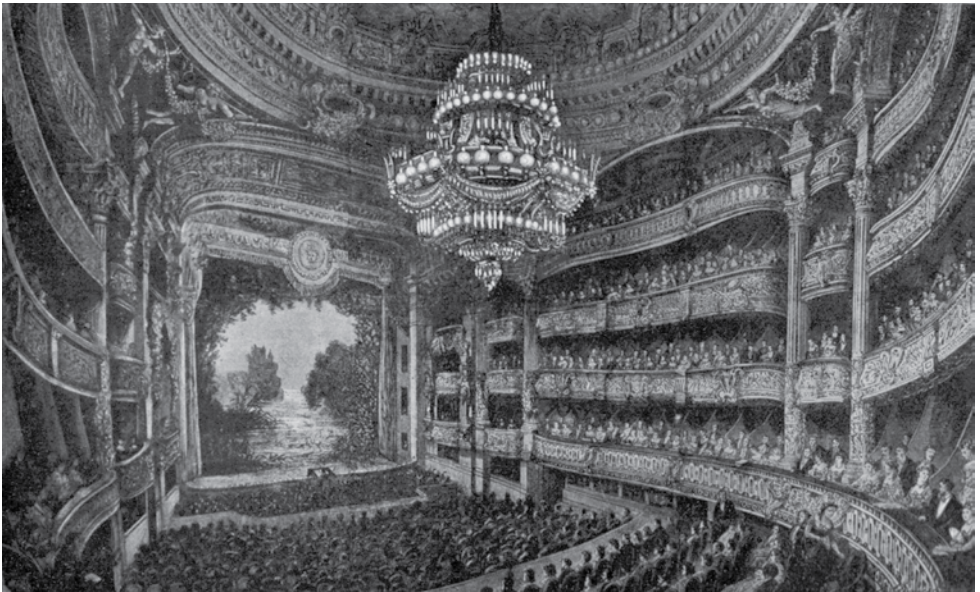
zikale zinsbouw van Franck, die lijkt op een mozaïek van variaties op één of meerdere basismotieven. In het *Choral* bijvoorbeeld borduurt Franck voortdurend voort op een paar basismotieven, die hij in steeds wisselende toonaarden én gestalten de revue laat passeren. Het jaar voordien had Franck, weliswaar in een veel bescheidener vorm, zijn talent voor variatie ook al laten blijken in de *Danse Lente* (1885), een kort pianostukje bestaande uit een thema en een variatie op dit thema.

Hoewel de Société Nationale de Musique een belangrijke doorstart betekende voor de Franse kamer- en orkestmuziek, vertoonde de vereniging vanaf de eeuwwisseling nogal wat conservatieve trekjes. Zo werd het werk van de jongere generatie componisten vaak slecht onthaald of zelfs helemaal niet geprogrammeerd, omdat het qua vorm, genre of stijl niet strookte met de idealen van de oudere generatie binnen de Société, die daar nog steeds abt en voogd was. Een tegenreactie kon dan ook niet lang uitblijven. Het was Gabriël Fauré – overigens stichtend lid van de Société Nationale! – die samen met onder meer Maurice Ravel in 1909 de Société Musicale Indépendante in het leven riep, als een concertforum voor hedendaagse (Franse) muziek. Deze vereniging kende een groot succes, niet alleen bij de jongere generatie Franse componisten, maar ook bij grootheden als Bartók, Stravinsky, Schönberg en Szymanowski.

Het waren de twee vioolsonates van Bartók (1921, 1922) die Ravel ertoe aanzetten zich ook aan dit genre te wagen. Nog in 1922 zette hij de eerste schetsen op papier; pas in 1927 ging zijn *Vioolsonate* in première. Ravels zin voor formele perfectie, een er-

fenis van de 18e-eeuwse Franse meesters Couperin en Rameau, deed hem kiezen voor een driedelige sonate, in plaats van de meer courante vierdelige snit. Naar eigen zeggen was Ravel voor elke compositie op zoek naar 'l'objet juste': een muzikale geste, thema of patroon dat zijn poëtische ideeën zo trefzeker mogelijk in klanken vatte. Als voorbeeld van zo'n patroon kan het slotdeel van de *Vioolsonate*, een *Perpetuum mobile*, wel tellen. Oorspronkelijk had Ravel een ander slotdeel gecomponeerd, maar na de première was hij van oordeel dat de sonate een krachtiger slot behoefde, en verving hij het oorspronkelijke *Rondeau* door een *Perpetuum mobile*. Ravel grijpt hier terug naar thematisch materiaal uit de eerste beweging: het perpetuum mobile wordt op gang getrokken met het staccatomotief uit het openingsdeel en het komt tot stilstand met een vage herinnering aan de melodie waarmee de sonate opende. Het zal de luisteraar zeker niet ontgaan dat het perpetuum mobile heel sterk doet denken aan het *Pianoconcerto in G* dat Ravel kort daarna zou componeren. Tussen de hoekdelen van deze sonate maakte Ravel plaats voor de warme klanken van de blues. Met een sterke zin voor stilering kruidt hij dit middendeel met typische jazzelementen, zoals accenten op een tegentijd en verleidelijke glissando's in de viool, die daardoor flirt met de typische klank van een saxofoon.

Jan Christiaens

Charles Garnier en de Opéra Garnier

Het Parijse muziekleven in Francks tijd

De uit Luik afkomstige César Franck leefde in Parijs van 1835 tot aan zijn dood in 1890. Het Parijs van Louis-Philippe, van het tweede keizerrijk onder Napoleon III en van de derde republiek onder de presidenten Thiers, Mac-Mahon, Jules Grévy en Carnot. Het Parijs met de revoluties van 1848 en 1870-71.

Het Parijse muziekleven werd in die tijd gedomineerd door de lyrische kunst. Het mondaine uitgaansleven speelde zich grotendeels af in en rond de vele Parijse theaters. Al sedert het einde van de 18e en het begin van de 19e eeuw kende Parijs een aantal operagezelschappen die meestal in verscheidene theaters optraden. De bekendste zijn de Académie Royale de Musique (de Opéra), de Opéra-Comique, het Théâtre Italien en het Théâtre Lyrique. De Opéra in de Rue Le Pelletier (Théâtre de l'Académie de Musique, gebouwd door Debret) was wel de ontmoetingsplaats bij uitstek voor iedereen die iets betekende of wou betekenen in de toenmalige burgerlijke samenleving. Het gebouw werd helaas op 29 oktober 1873 door brand verwoest. De voorstellingen bleven echter doorgaan in de Salle Ventadour (waar van 1829 tot 1832 de Opéra-Comique optrad) tot op 5 januari 1875 het nieuwe gebouw, de Palais Garnier, plechtig kon worden geopend. Ook het gebouw van de Opéra-Comique, de beroemde Salle Favart waar ooit de premières van *Carmen* (1875) en *Les contes d'Hoffmann* (1881) plaatsvonden, werd op 25 mei 1887 door een brand vernield.

Parijs kende een groot aantal theaters, vaak met namen die de aard van het geboden spektakel al lieten vermoeden. Bijvoorbeeld: het Théâtre de la Gaité, waar Jacques Offenbach het dirigeerstokje hanteerde van 1872 tot 1876. (Zijn *La Vie parisienne* op een libretto van Meilhac en Halévy ging al op 31 oktober 1866 in première in de Palais Royal.) Operettes, vaudevilles en dies meer werden à volonté aangeboden in de Folies Dramatiques, Les Bouffes-Parisiens, Les Menus-Plaisirs, Les Variétés, L'Odéon, Les Nouveautés of in het Eden-Théâtre.

Gelukkig werden er in die periode ook talrijke concertverenigingen opgericht, zoals de Concerts Colonne, Lamoureux en Pasedeloup. Pasedeloup stichtte in 1861 de Concerts Populaires de Musique Classique, en op 25 november 1871 gaf de Société Nationale de Musique haar eerste concert met werk van jonge of nog levende Franse componisten. In 1886 werd César Franck voorzitter van deze vereniging. Na zijn overlijden in 1890 werd hij in deze functie opgevolgd door Vincent d'Indy.

Johan Huys

Katerina Chrobokova

IN DE KIJKER

vr 03.04.09 / 20.00 / Concertzaal

ANIMA ETERNA & KATERINA CHROBOKOVA

Francis Poulenc grijpt in zijn *Suite française* en het *Concert Champêtre* (voor klavecimbel!) nadrukkelijk terug naar oude muziek. Meteen de perfecte invalshoek voor Anima Eterna om hiermee een nieuwe stap te zetten in hun frisse benadering van 20e-eeuwse muziek. De *Serenade* van Tchaikovsky en het geliefde *Adagio* voor strijkers van Samuel Barber vervolledigen het plaatje.

CONCERTGEBOUWCAFE

Geniet van een verwenkoffie, fingerfood of lunches à la carte in het Concertgebouwcafé. Beluister aan je tafel de cd-selectie als voor- of naproefje van een concert, of lees er een goed boek van het Concertgebouw. De cd's en boeken zijn bovendien ter plaatse te koop. Tijdelijke fototentoonstellingen komen goed tot hun recht in de hedendaagse architectuur van Robbrecht en Daem. U vindt dit rookvrije cultuurcafé op de benedenverdieping van het Concertgebouw.

tickets & info: www.concertgebouw.be / ☎ +32 70 22 33 02 / 📍 In&Uit, 't Zand 34, 8000 Brugge

DISCOVERY

DISCOVERYPAS
50 % KORTING VOOR JONGEREN

Provincie
West-Vlaanderen

BRUGGE

DeMorgen
een open geest belooft meer

Knack
weekend
FOCUS
www.knack.be

Klara

PORT AUTHORITY
ZEEBRUGGE

Electrabel

FLUXYS
EXCELLENCE IN GAS TECHNOLOGY

BOMBARDIER